

Trojna obletnica Frana Kocbeka

*150 let od rojstva pionirja planinstva
v Kamniško-Savinjskih Alpah*

Besedilo: Dušan Škodič

Fran Kocbek se je rodil kot sin revnega viničarja 26. januarja 1863 v Ločkem Vrhu v Slovenskih goricah, daleč stran od visokih gora, ki jim je posvetil večji del svojega življenja. Končal je učiteljske in se poklicno ustalil v Gornjem Gradu, kjer je kot nadučitelj služboval do upokojitve. Poročil se je z Mozirjanko Vilmo Hofbauerjevo, s katero sta imela šest otrok.

Kocbek je bil narodno zaveden in vsestransko zelo aktiven človek. Bil je pobudnik resolucije, poslane cesarsko-kraljevemu ministrstvu za šolstvo na Dunaju, s katero so zahtevali uvedbo slovenskih šol na Kranjskem. Prav po njegovi zaslugi so v Gornjem Gradu leta 1908 zgradili novo šolo. Prav tam so bile na njegovo pobudo ustanovljene še posojilnica, narodna čitalnica in pašniška zadruga, s katero je kmetom olajšal spore z nadškofijsko upravo, ki jim je postavljala previsoke najemnine za planinske pašnike.

Kocbek je bil tudi uspešen pisatelj. Zbiral je pregovore in reke ter jih zapisal v obsežni knjigi Pregovori, prilike in reki. Vestno je dopisoval v

Planinski vestnik, skupaj z učiteljskim tovarišem Mihom Kosom sta leta 1894 napisala Vodnik za Savinjske planine in najbližjo okolico, sam pa leta 1903 knjižico Savinjske planine.¹ Njegovo zadnje in tudi najlepše delo je bila knjiga Savinjske Alpe, posvečena 30-letnici Savinjske podružnice, ki je izšla v Celju leta 1926.

120 let Savinjske podružnice SPD

Leta 1893, ko je bilo ustanovljeno Slovensko planinsko društvo (SPD), je bil Kocbek 8. avgusta kot pobudnik na ustanovnem občnem zboru

¹ Obe knjižici sta dostopni v formatu PDF na straneh Digitalne knjižnice Slovenije <http://www.dlib.si>.

Venec gora nad Okrešljem je nekoč predstavljal glavno delovišče Kocbeka in Savinjske podružnice.

Foto: Oton Naglost

Fran Kocbek

Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

Savinjske podružnice v Mozirju izvoljen za njenega prvega načelnika. Pri SPD so bili zelo zadovoljni s širjenjem organizacije na Štajersko in načelnik Fran Orožen mu je poslal barvo skupaj s pismom, naj po lastni presoji zaznamujejo čim več planinskih poti v svojem okolišu.

Kocbek, ki je bil tedaj mlad in navdušen planinec, poln zdravega humorja ter zelo priljuden, je zlahka pridobil domačine za delo, pa tudi sam se ga ni branil, saj je svojo odgovorno nalogo nato opravljal celih 34 let. V času njegovega načelovanja so pridni in požrtvovalni planinci v Savinjskih Alpah² s trdim delom postavili nekaj

² Danes je uveljavljeno ime Kamniško-Savinjske Alpe, vendar v tem primeru Kocbeku in Frischaufu "na ljubo" uporabljam ta toponim, ki sta ga venomer zagovarjala. Spor glede poimenovanja so v bistvu sprožili Nemci, ki so izsilili spremembo na avstrijskih vojaških in turistovskih zemljevidih v Kamniške Alpe (Steiner Alpen po mestu Kamniku, nemško Stein) namesto starejšega slovenskega imena, ki se je opiral na ime gora, izhajajoče iz imena bližnje reke Savinje. Polemike zaradi te nemške propagande trajajo že od konca 19. stoletja in med planinci pravzaprav še do danes niso popolnoma ponehale.

koč in markirali veliko planinskih poti, s čimer so se uspešno borili proti naraščajočemu nemškemu vplivu v slovenskih gorah.

Kocbekov veliki mentor v planinski dejavnosti, dr. Johannes Frischauf, profesor matematike iz Gradca, je rad obiskoval naše gore, najbolj pa so mu bile pri srcu prav Savinjske Alpe, ki jih je po letu 1874 sistematično raziskoval in turistično odkrival ljudem. Z domačimi gorskimi vodniki je obiskal niz vrhov, dal je markirati več planinskih poti in zgraditi prve tri planinske koče. Stale so pod Kokrskim sedlom, na Okrešlju in na Korošici; vse so bile zelo majhne (tri ležišča) in skromno opremljene. Pozneje jih je doletela kaj različna usoda: Frischaufovo kočo pod Kokrskim sedlom je prevzela Kranjska sekcija nemškega planinskega društva DÖAV, ki se je njenemu graditelju za

prijaznost do SPD maščevala tako, da je z nje odstranila napis z njegovim imenom, jo zaprla ter enostavno pustila propasti. Ta poskus nemških nacionalistov, da bi izničili Frischaufovo delo, niti ni tako čuden, če pomislimo, da vodilni člani Kranjske, Celjske in Mariborske nemške sekcije po večini sploh niso zahajali v gore. V sekcijah so delovali predvsem iz narodnostnih razlogov in največ le iz doline. Redki gosti njihovih postojank so bili v glavnem turisti iz Avstrije in Nemčije.

Kočo na Okrešlju je spomladi 1907 podrpl plaz in jo je na nekoliko varnejši lokaciji naslednje leto nadomestil nov planinski dom Savinjske podružnice. Koča na Korošici pa je po prvi svetovni vojni pripadla SPD. Kasneje so jo prav tako obnovili in povečali podjetni Savinjčani.

Čudovita Logarska dolina je bila nekoč tudi prizorišče žensko-moške rokoborbe.

Foto: Franci Horvat

Zmagoviti dvojec Savinjskih Alp

Kocbek in Frischauf sta se prvič srečala septembra 1893 v Mozirju. Skupaj sta potovala v Logarsko dolino in se spotoma veliko pogovarjala o prihodnjem delovanju novega SPD. Postala sta velika in pristna prijatelja, ki sta sodelovala in izvrševala planinske načrte. Kocbek je od delavnega in vsestransko izobraženega Frischaufa dobival veliko spodbudo in pomoč, kar mu je pri planinskemu delu zelo koristilo.

To je bila doba, ko se je intenzivno razvil narodnostni boj. Avstrija je podprla germanizacijo, zato so nemške planinske sekcije na naših tleh začele

agresivno nastopati s programom nacionalnega osvajanja gorskega sveta. V Savinjskih Alpah so si prilasčale Frischaufovi koči na Korošici in Okrešlju ter vse planinske poti. Tudi v publikacijah so Kamniške Alpe, kakor so jih sami imenovali, proglašali za domeno nemštva, čeprav je bilo vse napravljeno po Frischaufovi zaslugi. Postavljali so nove napisne table in ponemčili krajevna imena. Frischauf je to nacionalistično propagando, ki ni imela nič skupnega s planinskim duhom, ostro obsojal in obrnil hrbet krogom iz DÖAV. Kocbek se je ob tem globoko zavedal veličine svojega mentorja, saj je vedel, da ga bodo zaradi tega nemški rojaki sovražili in skušali uničiti njegovo ime ter vse njegovo dotedanje delo.³

Učenec je zvesto sledil Frischaufovim idejam o potrebi po gradnji planinskih koč in poti. Za Savinjsko podružnico je bila denimo zelo pomembna pot na Okrešelj. Mimo slapu Rinke se je desno že vzpenjala "nemška pot", a Savinječani so leta 1894 zgradili po levi strani pol krajšo in lepšo pot, ki je nad slapom po brvi prešla potok in je še danes v uporabi. Smer je že prej poznal Janez Piskernik, vodnik iz Logarske doline, ki jo je uporabljal kot bližnjico na Okrešelj. Piskernik je po Kocbekovem naročilu novo pot tudi zgradil.

Druga pomembna je bila pot skozi Turski žleb, ki vodi v osrčje Grintovcev. Pot je trasiral Frischauf, ki se je leta 1900 osebno udeležil njene otvoritve. Poskrbljeno je bilo še za povezavo do Češke kočice, katere gradnjo je financirala Češka podružnica. Zelo pomembna je bila tudi pot z Okrešlja na Kamniško sedlo, koder je nekoč vodil star in izredno težaven prehod, ki ga je Frischauf pred tem le za silo nadelal, in še vrsta drugih poti.

Potrebujemo novo, svojo, slovensko pot!

Za turiste sicer manj uporaben, vendar pa za tisti čas izjemnega pomena je bil vsekakor vzpon Frana Kocbeka in vodnika Janeza Piskernika po severovzhodnem grebenu z Jezerskega sedla

³ To se je dejansko dogajalo v vseh mogočih oblikah, od grobega blatenja v časnikih do hujškanja nemških dijakov, ki so mu pod oknom prirejali "mačje koncerte". Frischauf se je kot profesor na graškem vseučilišču moral zaradi obtožb in pritiskov celo predčasno in brez obrazložitve upokojiti. Pritožbe niso zalegle, ostalo pa mu je precej grenkobe, ker pri profesorjih slovenskega rodu in slovenskih državnih poslancih ni dobil praktično nobene podpore. SPD se mu je za nesebično pomoč pri razvoju slovenskega planinstva zahvalilo s tem, da ga je imenovalo za častnega člana.

na Koroško Rinko ali Križ (2433 m). Vzpon, ki sta ga opravila brez pomagal in vrvi, je v tistem času veljal za najtežavnejšo turo v Savinjskih Alpah.

Zamisel je bila Frischaufova, saj bi novoustanovljenemu SPD zrasel ugled, če bi z Okrešlja speljalo novo, drzno pot naravnost v osrčje Rink in Skute. Greben Križa je bil med obstoječima potema skozi Turski žleb in Mlinarskim sedlom videti kot najšibkejši člen. Kocbek takrat ni imel še skoraj nobenih plezalskih izkušenj, vendar je bil silno zagret, zato ni imel pomislekov. Potreboval je le vodnika in Frischauf mu je priporočil Matevža Matijevca iz Luč, ki ga je imel za najboljšega plezalca med domačimi vodniki. Zgodilo pa se je, da Matijevc prav tedaj ni utegnil, zato se je Kocbek obrnil na Janeza Piskernika. Zanj je bil

Janez Piskernik je s Kocbekom pred 120 leti opravil vzpon na Križ, ki je tedaj veljal za najzahtevnejšo turo v Kamniško-Savinjskih Alpah.

lahko prepričan, da ga bo na Frischaufovo željo vodil kamorkoli, ne glede na težave. Janez Piskernik, ki se je priženil v Logarsko dolino iz okolice Železne Kaple, je namreč profesorja Frischaufa zelo globoko spoštoval, posebno zato, ker je Frischauf tako odkrito cenil trud domačinov.

Obletnica najtežje plezalne ture nekega časa

Tedaj je bilo še tako, da so vodniki vodili turiste predvsem po poteh ali ustaljenih starih prehodih, ki so jih že poznali ali pa so zanje vsaj vedeli. Da bi se lotevali iskanja popolnoma novih pristopov, ni bilo v navadi.

13. oktobra 1893 sta se odpravila z Okrešlja popolnoma goloroka, brez najmanjše slutnje, kakšne težave ju čakajo na poti. Kocbekov opis plezanja v grobem navaja, da sta spodaj v žlebu preplezala mnogo navpičnih skalnih klad in balvanov, više pa sta se vzpenjala navpično in izpostavljeno "kakor po dimniku" ter se s skrajnim naporom nazadnje izmotala v lažji svet in dosegla vrh. Kako to, da tedaj Piskernik s seboj ni vzel nobene vrvi, lahko le ugibamo. Kot vodnik jo je vsekakor znal uporabljati. Morda je domneval, da je s svojim znanjem v tako težki steni ne bi mogel zanesljivo uporabiti, pri vzpenjanju pa bi ga le ovirala ...

Na vrhu sta si oba pošteno oddahnila. Piskernik je priznal, da je bila to njegova najtežja tura v življenju in da je za noben denar ne bi več ponovil. Vsekakor pa je Piskernik tistega dne opravil sijajno

vođenje, kajti smeri niso spreminjali niti pozneje, ko so po njej zgradili zavarovano plezalno pot na Križ.⁴

Gradnja koč, cest in planinske samozavesti

Leta 1894 je bila na Molički planini (1744 m) odprta skromna oskrbovana koča (prej opuščena pastirska koča), ki je postala prva planinska koča Savinjske podružnice. SPD je od posestnika Moličnika odkupilo dva ara zemljišča in na njem postavilo manjšo dvoprostorsko kočo. Obenem z zemljiščem so si v pogodbo dali zapisati tudi pravico do markiranja planinskih poti na obsežnem Moličnikovem posestvu, ki je segalo vse do vrha Ojstrice.

Mozirska koča na Golteh je svoja vrata odprla leta 1896, dve leti zatem koča na Menini (leta 1920 je bila

zažgana), pa še koči na Boču in na Raduhi. Vse te kočice so bile majhne, skromne in večinoma neoskrbovane, a so vendar določeno dobo lepo služile svojemu namenu.

Leta 1898 so v bližini kočice na Molički planini postavili še kapelico, ki jo je načrtoval Kocbek, zgradili pa so jo s prostovoljnimi prispevki. Na njeni otvoritvi je bil tudi župnik Jakob Aljaž. Prav zaradi nove kapelice se je precej povečal obisk domačinov, ki so hodili tja k maši. Žal je bila prvotna kapelica, kakor še marsikatero podobno obeležje, kmalu po vojni namerno uničena.⁵

Savinjska podružnica se je nato odločila graditi na Okrešlju (1396 m), kjer je prvotno Frischaufovo kočico podrl plaz. Tokrat niso bili več skromni in zgradili so velik in lep planinski dom. Les za gradnjo je darovala nadškofija, delo je prevzel Franc Piskernik, sin vodnika Janeza

Obnovljena stara Kocbekova koča na Molički planini Foto: Vladimir Habjan

⁴ Danes je ta označena kot zelo zahtevna planinska pot. Priporočljiva sta čelada in samovarovalni komplet. Od Frischaufovega doma na Okrešlju do vrha Križa je 3 ure.

⁵ Na Velikem vrhu in pod njim, Matjaž Kmecl, PV, 1997/7-8, str. 334.

Piskernika. Dom so odprli 2. avgusta 1908 in kot priznanje ljubitelju naših gora so ga, seveda na Kocbekovo pobudo, poimenovali Frischaufov dom. Frischauf se otvoritve ni udeležil, saj so ga le malo pred tem hudo užalili v slovenskih časnikih, kakor je v pismu razložil Kocbeku.⁶

Kakorkoli že, to ni bila zadnja velika Kocbekova zahvala svojemu mentorju. Ob 70. rojstnem dnevu mu je kot darilo posvetil knjižico, v kateri je predstavil njegov življenjepis in velike zasluge za slovensko planinstvo.

Oba moža sta se zavedala, da bo turizem v Zgornji Savinjski dolini capljal na mestu, če ne bo na voljo

⁶ Šlo je za medijsko obračunavanje na izredno nizkem nivoju med dvema političnima časnikoma, katoliškim Slovencem in liberalnim Slovenskim narodom, ki sta pri medsebojnem polivanju z gnojnico navedla tudi Frischaufa in njegove (od nemških nacionalistov podtaknjene) klevete. To pisanje so seveda takoj pograbili nemški mediji in ga z velikim veseljem poobjavili. Frischauf si je kočo ogledal leto pozneje.

zadovoljivih cestnih povezav. Pri tem sta imela v mislih predvsem povezavo do Logarske doline, saj je vodila vozna pot le do Luč, dalje pa le steza vzdolž Savinje. Kocbek je pisaril v časopise in pošiljal vloge na razne urade. Leta 1894 so končno začeli graditi cesto, a gradnja se je zavlekla in je bila popolnoma gotova šele leta 1925.

Rokoborba v Logarski dolini

O omenjeni hudomušnosti Kocbeka (in tudi Frischaufa) pa govori zabavna zgodnica o moško-ženski rokoborbi v Logarski dolini.⁷ Gospoda sta nekoč v Ljubnem naletela na nekega graškega rokoborca, ki je izzival neizkušene domače fante na dvoboj in jih ob precejšnjem važenju rutinirano polagal na hrbet. Kocbek mu je pokadil, da pozna v Logarski dolini neko dekle, ki bi z njim mimogrede opravila. Še več, da bi ga lahko igraje vrtela – kakor pujsa na raznju. Rokoborec je bil seveda hudo ogorčen in je Kocbeku takoj predlagal stavo v znesku enega sodčka piva. Stava je bila sprejeta in naslednjega dne so že vsi trije peš sopihali v oddaljeno Logarsko dolino. Na poti se je stava še podvojila, kajti Frischauf je primaknil še dodaten sodček zaradi vročine in "za lažje potrpljenje" dolge hoje nevajenemu rokoborcu. Končno so prispeli k Logarjevim, kjer je živila visokorasla Mica.

"Mica, tale gospod bi se rad z vami metal," jo je kar pred hišo ogovoril Kocbek.

"Kogá? Ja, kje ga je pa še kój?" je vzkliknila Mica in se takoj pripravila na metanje. Pograbila je napihnjenega rokoborca kakor s kleščami za podlatti, da je ni mogel zgrabiti, nato pa ga je dvakrat zapored tako zviška zabrisala v travo, da se je presenečeni izzivalec ves omotičen in osramočen med krotom navzočih nemudoma pobral po cesti, po kateri je prišel ...

"Hoj, gospod! Kje bomo pa pili vaše pivo?" je vpil za njim Kocbek. Mica pa je pobrala s tal njegov klobuk in mu ga zalučala po poti: "Ohej, pób! Svojo kladfeto pa le vzemi s seboj! Če ti bo kdaj dolgčas, pa še pridi!" Vsekakor je bila silna Mica ena tistih žensk, ki si jih je Kocbek zelo dobro zapomnil.

Konec Kocbekove dobe

Po prvi svetovni vojni je oskrbnišvo Frischaufovega doma prevzela Marička Kladnik iz Luč, ki je bila, kakor so pravili, izredno "fejst"

ženska.⁸ Na Okrešelj je poslej Kocbek še pogosteje zahajal in ta malce prevelika pozornost, ki jo je posvečal obisku Okrešlja, je vzbudivila pri določenih članih odbora nekaj opravičljivih govoric. Zaradi tega se Kocbek sicer ni prehudo vznemirjal, mnogo bolj pa ga je prizadela selitev sedeža Savinjske podružnice, ki ji je posvetil vse svoje življenje, v Celje. Čutil se je opeharjenega, zato na občnem zboru v Celju leta 1927 ponovnega imenovanja za načelnika ni sprejel. Odborniki so mu nato kot zadoščenje podelili naziv častnega načelnika, ki pa mu kot možu dejanj ni prinesel posebnega veselja.

Do tedaj še krepak in poln življenja je zbolel za pljučnico in 7. avgusta 1930, le deset dni pred otvoritvijo po njem imenovanega, povečanega in prenovljenega planinskega doma na Korošici, umrl v Gornjem Gradu, kjer je tudi pokopan. ●

Kocbek je živel za svoje Savinjske planine. O tem pričajo tudi njegova dela kot knjižica Savinjske planine, ki je bila leto kasneje kot v Celju ponatisnjena še v Ljubljani.

Viri:

Fran Kocbek: Savinjske Alpe, Celje, 1926.

Boris Režek: Stene in grebeni, Ljubljana, 1959.

Irena Poznič: Šolstvo v Gornjem Gradu, diplomatska naloga, 2004.

Tomaž Kvas, ilustracija stare koče na Okrešlju.

⁷ Iz mojih spominov na Kocbeka, Branko Zemljič, 1953/9, str. 524.

⁸ Zbornik Sto let Frischaufovega doma na Okrešlju, Marijan Pušavec, 2008.